

محتوای نوشتاری کتاب: دین و زندگی دهم	به نام خدا معاونت آموزش متوسطه نظری دبیرخانه راهبری کشوری دین و زندگی تولید شده در استان: ایلام	فصل: بخش: تفکر و اندیشه درس: پنجم نام طراح:
---	--	---

موضوع: آینده روشن

اهداف یادگیری: آشنایی با معاد و ضرورت آن

انتظارات پس از مطالعه: بیان استدلال در خصوص اثبات امکان و ضرورت معاد

نکات مهم درس:

پیامبران ایمان به معاد و آخرت را کنار توحید و یکتاپرستی، سرلوحه کار خود قرار داده اند. در مقابل این دعوت گروهی ایمان آورده و گروهی دیگر آن را بعید دانسته و انکار کردند. (پیامبران با استدلال های مختلف هم امکان معاد و هم ضرورت معاد را اثبات کرده اند) قبل از بحث معاد بهتر است به این سوال پاسخ داده شود: ضرورت بحث معاد چیست (برای پاسخ تنها به یک دلیل بسنده می کنیم: دفع خطر احتمالی)

دفع خطر احتمالی

اگر غیر از خبر پیامبران، هیچ دلیل دیگری هم برای اثبات معاد نداشتیم، با توجه به این قانون عقلی، نباید با بی توجهی از کنار آن بگذریم. نگاه کوتاه به زندگی انسان نشان می دهد در مواقع احتمال خطر یا خسارت، انسان سعی می کند جلوی خسارت احتمالی را بگیرد. حتی اگر دیوانه یا دروغگو چنین خبر بدهد. (به گفتِ طفل جستی راه پرهیز / به گفتِ انبیا از خواب برخیز)

علت: پیروی همه انسان ها از یک قانون عقلی: «دفع خطر احتمالی، لازم است».

قرآن فقط خبر از آخرت نداده بلکه با دلیل و برهان (استدلال) آن را ثابت کرده است. استدلال های قرآن به دو دسته اصلی تقسیم می شود.

الف) امکان معاد (ب) ضرورت معاد

الف) امکان معاد

این نوع دلایل، معاد را از حالت امری بعید و غیر ممکن خارج می سازد. علت انکار معاد: واقعه قیامت را با قدرت محدود خود سنجیدن و آن را بعید پنداشتن. در حالی که بعید بودن چیزی دلیل بر غیر ممکن بودن آن نیست. لذا طبق قرآن یکی از دلایل انکار معاد، نشناختن قدرت خداست.

دلایل امکان معاد

1) اشاره به پیدایش نخستین انسان:

آیه (و برای ما مثلی زد، در حالی که آفرینش نخستین خود را فراموش کرده بود، گفت: کیست که این استخوان های پوسیده را دوباره زنده کند؟ بگو همان خدایی که آنها را برای نخستین بار آفرید و او به هر

خلقتی داناست)

آیه) نه تنها استخوان های آنها را به حالت اول در می آوریم، بلکه سر انگشتان آنها را نیز همان گونه که بوده ، مجدداً خلق می کنیم)

توضیح: در این مورد، خداوند انسان را متوجه خلقت نخستین کرده و توانایی خدا را تذکر می دهد. یعنی خدا که یکبار آفرید باز هم می تواند بیافریند.

2) اشاره به نمونه هایی از زنده شدن مردگان:

توضیح: برای اینکه قدرت خدا را محسوس تر نشان دهد. داستان عزیز(ع) از پیامبران بنی اسرائیل را مثال می زند:

از کنار روستایی ویران عبور می کرد که به ذهنش خطور کرد که خداوند چگونه این استخوان ها را زنده می کند؟

خداوند جان او را گرفت و بعد از صد سال دوباره زنده کرد. وقتی خدا از او پرسید چقدر خواب بودی؟ گفت یک روز یا نصف روز. بعد خدا به الاغ پوسیده او و غذای سالمش اشاره کرد و سپس الاغ را دوباره زنده کرد. و نشان داد که چگونه قدرت خدا توانست غذا را سالم نگه دارد و الاغ مرده را زنده کند. نهایتاً عزیز گفت: می دانم که خدا بر هر کاری توانا است.

3) اشاره به نظام مرگ و زندگی در طبیعت:

آیه (خداست که بادها را می فرستد تا ابر... و آن زمین مرده را بدان ، پس از مرگش زندگی بخشیدیم. زنده شدن قیامت نیز چنین است)

توضیح: در قرآن ، زندگی پس از مرگ یک جریان رایج در طبیعت معرفی شده. از ناباوران به معاد می خواهد به مطالعه جریان همیشگی مرگ و زندگی در طبیعت بپردازند. هدف : مسئله معاد را بهتر درک کنند. (بهار رستاخیز طبیعت و نمونه ای از رستاخیز عظیم است)

نکته: دلایل امکان معاد، برای کسانی است که منکر معاد جسمانی هستند.

ضرورت معاد الهی

این نوع دلایل، معاد را امری ضروری و واقع نشدن آن را امری محال و ناروا می داند از جمله دلایل ضرورت عبارتند :

1- حکمت الهی:

آیه) أَفَحَسِبْتُمْ... خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا (لاعین... بالحق)

توضیح: حکیم کارش هدفمند است. لازمه حکمت خدا : هیچ کارش بیهوده و عبث نیست. یعنی اگر به موجودی امکاناتی داده ، راه پاسخگویی را هم درون موجودات نهاده.

نمونه: تشنگی و گرسنگی با آب و غذا.

گرایش به جاودانگی و گرایش به کمالات بی نهایت در دنیا و عمر محدود، امکان ندارد. نمی شود این همه استعداد و سرمایه به انسان داده شود و با مرگ به پایان برسد. زیرا با حکمت خدا ناسازگار می شود.

2- عدل الهی:

آیه (ام نجعلُ الذین ءامنوا... کالمفسدین... ام نجعلُ المتقینَ کالفجّارِ)

توضیح: خدا عادل و جهان عادلانه است و وعده داده هر کس به آنچه استحقاق دارد برسد و حقی ضایع نشود. اما دنیا به گونه ای است که همه به حقشان نمی رسند.
نمونه ها:

پادشاه شهادت و کارهای نیک فراوان
مجازات کسی که افراد زیادی را به قتل رسانده.
جزای کسی که مانع رشد بسیاری از انسان ها شده با توجه به عدل خدا باید جهان دیگری باشد تا این موارد
و مانند آن به حق خود برسند.

آیات و احادیث:

آیه « اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ »
آیه (أَفَحَسِبْتُمْ... خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا) (لاعین... بالحق)
آیه (ام نجعلُ الذین آمنوا... کالمفسدین... ام نجعلُ المتقین کالفجَّارِ)
آیه « اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا (نسا 87)

مفهوم آیات و احادیث:

پیامبران که عاقل ترین و راستگو ترین مردمان بوده اند، با قاطعیت کامل از وقوع معاد خبر و هشدار داده اند. همه آنان پس از ایمان به خدا (توحید)، ایمان به آخرت (معاد) را مطرح کرده اند. (ایمان به معاد لازمه ایمان به توحید) (اول توحید بعد معاد)

در قرآن بعد از توحید درباره هیچ موضوعی به اندازه معاد سخن گفته نشده است.
اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا (نسا 87)
ترجمه: خدا که معبودی جز او نیست قطعاً شما را در روز قیامت جمع می کند که هیچ شکی در آن نیست و چه کسی از خداوند راستگوتر است؟

پیام و نکات: 1- آیه حتمی و قطعی بودن معاد (روحانی و جسمانی) و زنده شدن همگان را با تاکیدات فراوان بیان کرده که در آن شکی نباشد. 2- علت اینکه شکی در معاد وجود ندارد این است که خدا راستگوترین است.

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ (مومنون 115)

ترجمه: پس آیا پنداشته اید که شما را بیهوده آفریده ایم و اینکه شما به سوی ما بازگردانده نمی شوید؟
پیام و نکات: 1- آیه به صورت استفهام انکاری از طریق بیهوده نبودن خلقت ضرورت معاد بر اساس حکمت الهی را اثبات کرده است.

2- این آیه با آیه 38 و 39 دخان در درس اول قرابت مفهومی دارد (هر دو بیانگر ضرورت معاد بر اساس حکمت)

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ (ص 28)
ترجمه: آیا کسانی را که ایمان آوردند و اعمال نیک انجام دادند مانند فساد کنندگان در زمین قرار می دهیم؟ آیا پرهیزکاران را مانند بدکاران قرار می دهیم؟

پیام و نکات: آیه با این بیان که مومنین با مفسدین و متقین با بدکاران یکی نیستند، ضرورت معاد بر اساس

عدل الهی را اثبات کرده.

قیامت 4/3: (نه تنها استخوان های آنها را به حالت اول در می آوریم بلکه سر انگشتان آنها را نیز همان گونه که بوده، مجدداً خلق می کنیم)

پیام و نکات: آیه بیانگر پیدایش نخستین انسان است که از دلایل امکان معاد جسمانی است. (هدف از بیان سر انگشت: نهایت قدرت خداوند)

(یس 97/78) ((و برای ما مثلی زده، در حالی که آفرینش نخستین خود را فراموش کرده بود، گفت: کیست که این استخوان های پوسیده را دوباره زنده کند؟ بگو همان خدایی که آنها را برای نخستین بار آفرید و او به هر خلقتی داناست))

پیام و نکات: 1- طبق آیه منکران معاد جسمانی اعتقاد خود را اینگونه طرح می کنند که « چه کسی استخوان ها را زنده می کند در حالیکه پوسیده است» 2- بیانگر خلقت نخستین انسان است که از دلایل امکان معاد جسمانی می باشد.

فاطر 9: (خداست که بادها را می فرستد تا ابر را برانگیزاند و سپس آن ابر را به سوی سرزمینی مرده برانیم و آن زمین مرده را بدان (وسیله) پس از مرگش زندگی بخشیدیم. زنده شدن قیامت نیز چنین است.))

پیام و نکات: 1- آیه بیانگر نظام مرگ و زندگی در طبیعت است که از دلایل امکان معاد جسمانی می باشد. 2- طبق آیه قیامت به زنده شدن زمین در بهار به واسطه باران، تشبیه شده است.

واقعه (45/48): ((آنان دوزخیان پیش از این مست و مغرور نعمت بودند و بر گناهان بزرگ اصرار می کردند و می گفتند: هنگامی که ما مردیم و استخوان شدیم، آیا برانگیخته خواهیم شد))

مطففین (12/10): ((وای در آن روز بر تکذیب کنندگان، همان ها که روز جزا را انکار می کنند. تنها کسی آن را انکار می کند که متجاوز و گناهکار است))

قیامت (5): ((انسان شک در وجود معاد ندارد بلکه او می خواهد بدون ترس از دادگاه قیامت، در تمام عمر گناه کند))

پیام و نکات: طبق آیات بالا برخی دیگر از دلایل انکار معاد عبارتند از: الف) مست و مغرور نعمت های دنیا شدن ب) بر گناهان بزرگ اصرار داشتن ج) تجاوز و گناهکاری د) تمام عمر بدون ترس گناه کردن

پاسخ اندیشه و تحقیق و فعالیت های کتاب:

سوال 1: نیکی ها: مانند شهادت در راه خدا - تلاش های رهبران بزرگ و اندیشمندی که با تلاش ها و فعالیت های خود در زمینه های مختلف به بشر خدمت کرده و آثار آنها بعد از مرگ آن ها و تا سالیان متمادی باقی است.

بدی ها: کسانی که از روی هوای نفس باعث کشته شدن انسان های زیادی شده اند - کسانی که با ایجاد فرقه های ضاله یا ایجاد بدعت در دین باعث گمراهی افراد زیادی شده اند و آثار باطل آن ها باقی است. سوال 2: الف) پیدایش نخستین انسان ب) نمونه هایی از زنده شدن مردگان ج) نظام مرگ و زندگی در طبیعت

سوال 3: مسلماً در انسان استعداد ها و سرمایه های مختلفی وجود دارد اگر بناست که با مرگ نابود شویم و معادی نباشد، آفریدن این استعداد ها بیهوده خواهد بود و این مساله با حکمت خداوند سازگار نیست

بنابراین حتما باید معاد وجود داشته باشد تا این استعدادها و سرمایه‌ها بی‌هوده نباشد و حکمت خداوند تحقق یابد.

معنای مفاهیم و اصطلاحات:

عدل الهی: خداوند عادل است و نیکوکاران را با بدکاران برابر قرار نمی‌دهد، از این رو خداوند وعده داده است که هر کس را به آنچه استحقاق دارد برساند و حق کسی را ضایع نکند.
حکمت الهی: خداوند حکیم است و لازمه حکمت خدا این است که هیچ کاری از کارهای او بی‌هوده و عبث نباشد.

سوالات امتحانی پر تکرار:

- 1- قانون «دفع خطر احتمالی» لازم است؛ چه ارتباطی با معاد دارد؟
- 2- چرا امکان تحقق وعده الهی (عدل الهی) در این دنیا وجود ندارد؟ دو دلیل را با مثال توضیح دهید.
- 3- آیا قرآن کریم به خبر دادن از آخرت قناعت کرده است؟ توضیح دهید.
- 4- چه دلیلی باعث می‌شود که برخی انسان‌ها معاد را انکار کنند؟
- 5- رابطه میان «جزا و پاداش اعمال» و «ضرورت معاد» را توضیح دهید.
- 6- دلایل قرآن کریم برای اثبات معاد به چند دسته تقسیم می‌شود؟ نام ببرید.

منبع: دین و زندگی جامع انسانی آسان